

**SVM2003030 Egelund N, St. Ladegård Hgd, Slaglille matr. 1a,
 Slaglille sogn, Alsted herred, Sorø amt. Stednr. 040110 sb
 KUAS j.nr FOR 2003-2123-0096.**

**Beretning for forundersøgelse af udaterede kogestensgruber og gruber samt
 middelalderlige agerrener. Foretaget af Rikke Dahl Sørensen og Kirsten Christensen
 (udgravningsleder) i dagene 21. – 25. juli 2003.**

Indholdsfortegnelse

Beretning for forundersøgelse af udaterede kogestensgruber og gruber samt middelalderlige agerrener. Foretaget af Rikke Dahl Sørensen og Kirsten Christensen (udgravningsleder) i dagene 21. – 25. juli 2003.	1
Abstract.....	1
Undersøgelsens forhistorie	2
Administrative data.....	2
Øvrige data	2
Topografi, terræn og undergrund.....	2
Målesystem.....	3
Udgravningsmetode.....	4
Undersøgelsens resultater	4
Fremtidigt arbejde.....	5
Anlægsliste	6
Anlægsbeskrivelse	8
Fundliste	9
Tegningsliste.....	9
Fotoliste	9
Liste over måledata.....	9
Dagbog	
Bilag 1	

Abstract

Prøvegravning af 56.600 m² forud for anlæggelse af rensningsanlæg gav spredte anlægsspor i form af udaterede kogestensgruber og gruber. Tværs over området findes flere ca. 1 m brede agerrener, middelalderlige?, hvilket formodentlig har fjernet mange forhistoriske anlægsspor.

Undersøgelsens forhistorie

Sorø kommune ønsker at anlægge et biologisk slamanlæg og renseanlæg på St. Ladegårds mark mellem jernbanen og St Ladegårdsvej. Undersøgelsen er foretaget ud fra nærheden til Tuel å samt flere nærliggende og velbevarede storstensgrave og gravhøje (040110 sb. 3, 5, 6, 23, 25, 27), hvilke antyder en mulighed for at støde på bebyggelse fra såvel stenalder som senere perioder af oldtiden.

I 1186 nævnes en avlsgård til Sorø Kloster, som omtales som klosterets ”grangia de Slaglosæ”. 1643 nedlægges Slagelsebos gårde og Sorø Store Ladegård oprettes 1644-45.

Administrative data

- 17. juni 2003 Brev fra Hedeselskabet - anmodning om udtalelse
- 19. juni 2003 Udtalelse og budget sendt til godkendelse i KUAS
- 25. juni 2003 Udtalelse og budget til rekvirent
- 25. juni 2003 Modtaget godkendelse af budget for forundersøgelse fra KUAS kr. 67.902,50
- 3. juli 2003 Telefonisk orientering af Bo Wendt-Jensen om gravn. i uge 30
- 3. juli 2003 Hyret Kirsten Christensen og Rikke D. Sørensen til at grave i uge 30-(31)
- 3. juli 2003 Bo Wendt Jensen, Hedeselskabet har telefonisk bedt om forundersøgelse. Sender acceptskrivelse og kontakter lodsejer(e).
- 7. juli 2003 Acceptskrivelse på forundersøgelse modtaget til uge 30-(31) - afventer evt. samvirken med SVM2003031
- 15. juli 2003 Besigtigelse KC, HHS. Samtale med tidligere ejer af arealet = ejer af tracéer for ledninger.

Prøvegravningen er betalt af Sorø kommune, som ejer det brørte areal og er bygherre jf Museumsloven §25. Forundersøgelsen er foretaget af Sydvestsjællands Museum, som opbevarer tegninger, foto og originaldokumentation.

Øvrige data

Prøvegravningen blev foretaget i perioden 21. - 25. juli 2003 af stud. mag. Rikke Dahl Sørensen med cand. mag Kirsten Christensen som daglig leder og mus. insp. Hugo H. Sørensen som ansvarlig leder. Søgegrøfterne blev gravet med gravemaskine på bæltet ført af Brian Larsen fra Peter Christensen, Broby.

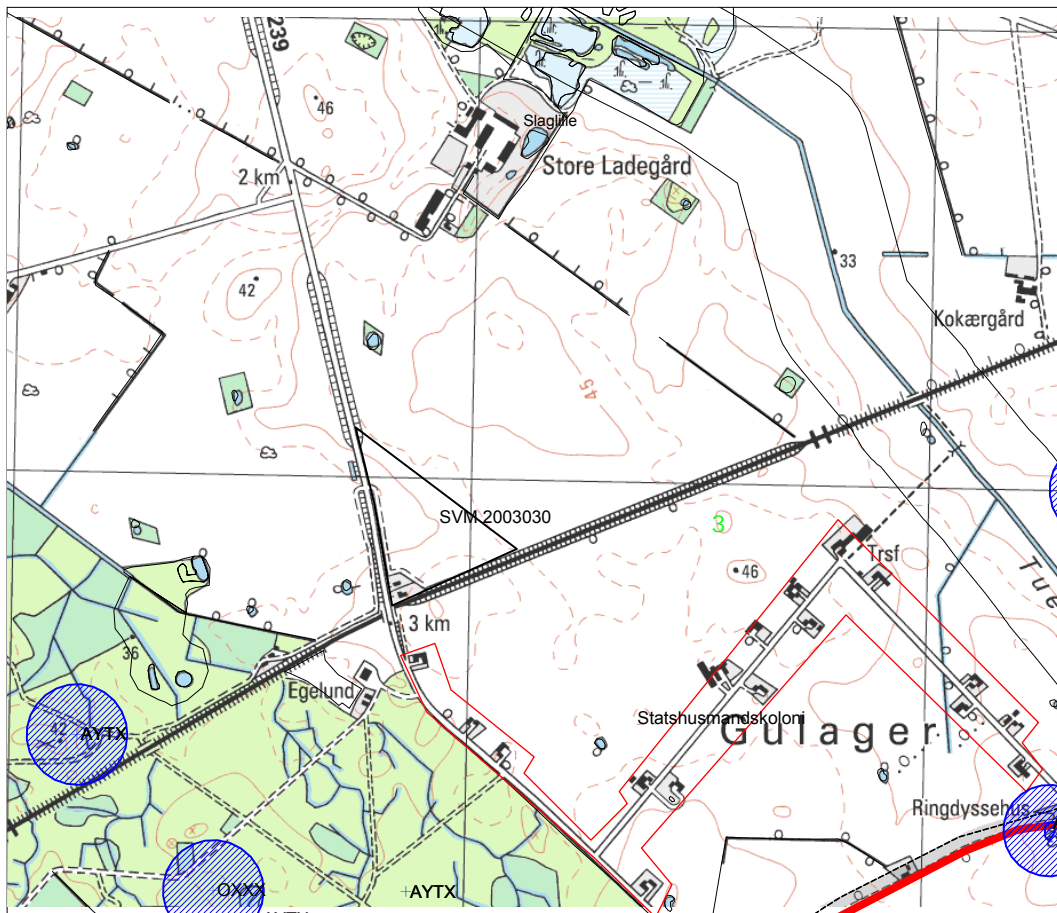
Undersøgelsen blev gennemført i varmt og lummert sommervejr med en enkelt tordenbyge tirsdag formiddag.

Alle tegninger er digitaliserede i Mapinfo af Rikke Dahl Sørensen, som har indtastet alle data.

Topografi, terræn og undergrund

Det undersøgte område ligger på St. Ladegårds marker øst for Sorø og er afgrænset af jernbanen mod syd og af St. Ladegårdsvej mod vest (se kort næste side). Lokaliteten ligger på en sydvendt skråning med en højning mod syd i et kuperet morænelandskab omkring 40 m o DNN.

I søgegrøfterne fremkom en opfyldt, øst-vest gående lavning, som ikke var synlig i det braklagte terræn.

SVM2003030 Det undersøgte område sat ind på kort 1:25.000

Undergrunden består hovedsagligt af gult ler med en del natursten, men er flere steder iblandet grus eller sand og enkelte steder mod øst også hvidt kalkler. Muldlaget er af meget vekslende tykkelse fra ca 20 cm til op mod 70 cm henover den opfyldte lavning. Både mulden og undergrunden var udtørret og blev i starten beskrevet som sandet, men efter et regnskyl viste det sig, at den har en stort indhold af ler.

Målesystem

Der er ikke udlagt et sammenhængende retvinklet koordinatsystem for hele området. I stedet er anlæggene i hver søgegrøft tegnet ind i 40 m lange stykker i forhold til et udspændt stålmålebånd placeret midt i søgegrøften. I hver ende af målebåndet er markeret et indmålingspunkt med manillamærke med fortløbende P-nummer. På tegningen blev med det samme markeret et hjælpepunkt liggende 2 m fra indmålingspunktet.

Indmålingspunkterne er indmålt med GPS i System 34, Sjælland af Torben Thisted Jacobsen, Landmålergården, Køge og behandlet af Torbjørn Pedersen, Landmålergården, Haslev.

Der blev ikke foretaget nivellering af anlæggene i søgegrøfterne. Ved målingen af indmålingspunkterne er alle 3 koordinater aflæst og det er herved muligt at få en fornemmelse af koten på den afrømede flade.

Udgravningsmetode

Med stor gravemaskine på bælder med en 2 m bred planerskovl afrømmedes i alt 9 nordøst-sydvest orienterede søgegrøfter, lagt med ca. 25 m's afstand. Der var enkelte pløjestriber i undergrunden og både muldlaget og undergrunden var udtørrede, hvilket nødvendiggjorde en dybere afrømning af undergrunden end ellers, for at få fyldskifterne til at stå tydelige. De fremkomne fyldskifter blev med det samme ridset op med skovl. Der fremkom en stor lavning, som med det samme snittet med gravemaskinen.

Søgegrøfternes omrids plus fyldskifterne blev indtegnet med stålmålebånd og tommestok i målestoksforholdet 1:100 efterfulgt af en overfladebeskrivelse af anlæggene med hensyn til funktion, fyldets indhold og evt. datering. Anlæggene blev fortløbende A-nummereret. Udvalgte fyldskifter blev snittet med spade og snittet blev beskrevet mht. til dybde og facon og fyldbekrivelsen blev kontrolleret.

Der blev ikke indsamlet fund. I lavningen fandtes enkelte dyrekogler men de var så udtørrede at de ved berøring gik i så små stykker at det ikke længere var muligt at artsbestemme dem. Desuden lå der samme sted enkelte fragmenter af munkesten og tagtegl, men de blev ikke samlet ind, da de ikke kan dateres nærmere end middelalder. Da området har hørt til klostrets avlsgård og klosterkirken er et af de tidligste teglstensbyggerier i Norden kan der forekomme teglsten her tidligere end man ellers kan forvente.

Muldlaget indeholdt forskellige stumper af moderne markredskaber og det blev vurderet at en detektorafsøgning af området ikke kunne betale sig, da de snittede fyldskifter ikke indeholdt fund.

Der blev taget digitale oversigtsfoto samt af enkelte udvalgte fyldskifter.

Undersøgelsens resultater

Undersøgelsesområdet er på ca 56.600 og de 9 søgegrøfter har en samlet længde på 1664,5 m svarende til 3329 m², hvilket giver en undersøgelsesprocent på 5,8. Der blev afdækket 60 anlæg fordelt på 7 kogestengruber, 29 gruber, 3 stolpehuller, 8 er agerrener, 9 anlæg er en opfyldt lavning, 2 er vejforløb, 1 fyldskifte uden funktionsbestemmelse og 1 er recent. Anlægssporenes udstrækning er ikke afgrænset og der kan derfor ikke siges noget om hvor stor del af lokaliteten der er undersøgt.

Anlægssporene ligger spredt og ingen af dem indeholdt fund, så de kan ikke dateres med sikkerhed, men de er formodentlig forhistoriske. Ud fra de nærliggende stenaldergrave kan de være fra denne periode.

På den østlige del af området løber flere parallelle, godt 1 m brede anlæg med meget homogen fyld, som er for brede til at være dræn og ligger for tæt til at være skelgrøfter. I stedet tolkes de som agerrener. En enkelt A59 er snittet og var ca 30 cm bred uden anlæg i bunden og uden spor af vandafsatte lag så det er ikke grøfter. Agerrener hører sammen med højryggede agre og hjulploven og dateres til middelalder til 1800-tallet.

I søgegrøft 2 og 3 fremkom et knapt 6 m bredt område med flintesten i nogenlunde ensartet størrelse A23 og A38. Mod syd var de kantet af større sten op til 30 – 40 cm. Det tolkes som en vej og ifølge ejeren af St. Ladegård skal der på de gamle kort gå en vej til ledvogterhuset. og det kan være denne vej, vi har fat i.

Der undersøgtes spredte anlægsspor, formodentlig forhistoriske. Området har været dyrket i middelalderen, hvor det hører under Sorø Klosters avlsgård. Agerrenerne går henover en opfyldt lavning, hvor der fandtes munkesten, så den er formodentlig fyldt til allerede i middelalderen. Resterne af et vejforløb kendes fra de gamle kort.

Fremtidigt arbejde

Prøvegravningen af området for rensningsanlægget viste at området har været dyrket allerede i middelalderen og de forhistoriske anlægsspor er på det undersøgte areal er så spredte, at der ikke er grundlag for yderligere undersøgelser indenfor området. Da anlægssporene ikke er afgrænsede og det ikke vides hvor stort område, som har været dyrket, bør de tilløbende ledningstracéer prøvegraves inden anlæggelsen.

Sydvestsjælland Museum 31. juli 2003

Kirsten Christensen
Arkæolog

Anlægsliste

Anlæg	T	Type	Snit	Bemærkning	Fund
01	1	grube	v-ø snit	mørk brunt sandet fyld med mellemstore sten/flint, 14 cm. dyb, ujævnt afrundet	
02	1	grube	2 n-s grøfter igennem	brunt sandet fyld med trækul og mindre sten, snit 1: 20 cm. dyb, jævnt afrundet, snit 2: 10 cm. dyb, jævnt afrundet	
03	1	grube	v-ø snit	brunt til mørkebrunt sandet fyld, 25 cm. dyb, helt pakket med flint og enkelte sten, mellemstore- store sten	
04	1	lavning		homogent sandet fyld	
05	1	stolpehul	v-ø snit	lys brunt sandet fyld med områder med mørkere fyld, indeholder trækul, sten og brændt ler, kun få cm. dyb, spids nedgravning	
06	1	grube	v-ø snit	brunt sandet fyld, områder med mørk brunt fyld, trækulsholdigt	
07	2	grube	n-s snit	lys brunt sandet fyld, 25 cm. dyb, hårdt materiale	
08	2	grube	nv-sø snit	brunt sandet fyld med trækulsnister og mindre sten, 25 cm. dyb, skrånende mod syd	
09	2	grube	s-n snit	lys sandet fyld helt fyldt med større sten og flint, få cm. dyb	
10	2	grube		brun og mørk brun sandet fyld med brændt ler og trækulsnister	
11	2	grube		brunt og mørk brunt sandet fyld, enkelte trækulsnister, svært at afgrænse fra undergrund mod nord	
12	2	grube	n-s snit	brunt sandet fyld, 40 cm. dyb lagdelt grube med mørkere og lysere brunt sandet fyld, desuden iblandet undergrundsmateriale, enkelte sten i fylden	
13	3	grube	s-v grøft igennem	brunt sandet undergrundsspættet fyld med enkelte større sten, få cm. dyb	
14	3	stolpehul	s-n snit	brunt sandet fyld. 14 cm. dyb, jævnt afrundet	
15	3	kogestensgrube		brunt sandet fyld med trækulsholdigt område mod sydvest, her er ligeledes brændte sten, ellers generelt stenfyldt	
16	3	recent		indeholder grus	munkesten og jern - ikke hjembragt
17	3	lavning	maskinsnit	udtørret, mørkebrunt muldet ler med sten	
18	4	stolpehul	s-n snit	brunt sandet fyld med mørkere områder og mindre sten, 12 cm. dyb, jævnt afrundet	

Anlæg	T	Type	Snit	Bemærkning	Fund
19	4	grube		brunt sandet fyld med sten	
20	7	kogestensgrube		brunt sandet fyld med sten, trækulsholdigt	
21	7	grube	ø-v snit	brunt sandet fyld med en del sten og flint samt en del trækul, 35 cm. dyb, rette sider, rundet bund	
22	7	lavning	maskinsnit	meget muldet sandet fyld, flere rådne sten i profilen (mod bunden), i bunden er et næsten omdannet tørvelag	træstykker, i knoglestumper fra mindre dyr - ikke hjembragt
23	7	gammelt vejforløb?		stenfyldt område, men ikke så mange som i grøft 3. Koncentrationen af stenene er kraftigst omkring stiplede linier	
24	8	kogestensgrube		mørk gråbrunt trækulsholdigt muldet ler med sodede ildpåvirkede sten	
25	8	grube/stolpehul	n-s snit	brungråt muldet ler med mange sten, 30 cm. dyb, jævnt afrundet	
26	8	grube	ø-v snit	brungråt muldet ler, helt stenpakket, 20 cm. dyb, jævnt afrundet	
27	9	grube	s-n snit	lys brungråt muldet ler med mange sten og trækulsnister, 35 cm. dyb, jævnt skrånende sider	
28	9	grube		brungråt muldet ler med sten	
29	9	grube	n-s snit	brungråt muldet ler med sten, få cm. dyb	
30	9	grube	n-s snit	lys brungråt sandet stenpakket muld med trækul, 21 cm. dyb	
31	9	grube	sø-nv snit	brungråt sandblandet muldet ler med sten, skrå og spids profil, 21 cm. dyb	
32	9	grube	ø-v snit	lys brungråt muldet ler, fyldet var mørkere ved snitning, få cm. dyb	
33	9	grube	v-ø snit	lys gråsort trækulsholdigt sandblandet muldet ler med sten, få cm. dyb	
34	9	grube/natur?	s-n snit	lys gråsort trækulsholdigt muldet ler, få cm. dyb	
35	5	kogestensgrube	n-s grøft igennem	mørk brunt sandet fyld pakket med sten, minimum 12 cm. dyb, store sten i bunden	
36	5	kogestensgrube	n-s grøft igennem	brunt sandet trækulsholdigt fyld med mindre sten, 8 cm. dyb, jævnt afrundet	
37	5	kogestensgrube	ø-v grøft igennem	brunt sandet fyld med en del trækul, også større stykker, 4 cm. dyb, jævnt afrundet	
38	5	gammelt vejforløb?		helt stenpakket sandet fyld. Mindre stenpakket i det stiplede område	teglstumper - ikke hjembragt
39	5	lavning		brunt sandet fyld, skarp grænse til undergrund, indeholder brændte sten og brændt ler	

Anlæg	T	Type	Snit	Bemærkning	Fund
40	6	grube	ø-v grøft igennem	brunt sandet fyld, 10 cm. dyb, jævnt afrundet	
41	6	lavning		mørkere brunt sandet område med sten, mørkere mod syd	
42	6	fyldskifte	s-n snit	brunt sandet fyld, 36 cm. dyb, let skrånende nordside, skrå bund, dyregang i sydside	
43	10	grube		lys brungråt muldet ler med sten	
44	10	grube		gråbrunt muldet ler, pakket med sten	
45	11	grube	ø-v snit	brungråt muldet ler med sten, 30 cm. dyb, skrå vestside, afrundet bund	
46	10	grube	n-s grøft igennem	mørk gråbrunt trækulsholdigt muldet ler med sten, 22 cm. dyb, rette sider, afrundet bund	
47	11	grube		gråbrunt muldet ler med sten	
48	11	kogestensgrube		gråsort trækulsholdigt muldet ler med sodede ildpåvirkede sten	
49	11	lavning		gråbrunt sandblandet muldet ler med sten	dyrekogler og tagtegl - ikke hjembragt
50	12	lavning		gråbrunt muldet ler med skørnede sten, ikke trukket nok af midt i anlægget	
51	6	agerren		brunt muldet ler	
52		udgår			
53	10	lavning		skiftende lys gråbrun og lys gulbrunt sandblandet muld med skørnede sten	
54	10	agerren		brungråt muld, homogent	
55	10	agerren		brungråt muld, homogent	
56	11	agerren?		brungråt muldet homogent ler	
57	12	agerren		brungråt muldet ler	
58	12	agerren		brungråt muldet ler	
59	13	agerren	s-n snit	brungråt muldet ler, 31 cm. dyb, jævnt afrundet bund og sider, fylden er meget homogen	
60	13	agerren		brungråt muldet ler	
61	9	lavning		lys brungråt muldet sand med mange sten	

Anlægsbeskrivelse

Lavningen 4, 17, 22, 39, 41, 49, 50, 53, 61, har følgende stratigrafi. nederst et grågrønt sand/gyttjelag, derover et 4-5 cm lag af brun gyttje/omdannet tørv, dækket af et gruslag inden et gråsort letsandet lerlag med skørnede, ikke sodede, marksten. Derover et påfyldt gråt sandblandet lag inden muldlaget.

Fundliste

Der blev ikke indsamlet fund.

Tegningsliste

T-nr.	Type	Skala	Initialer
T-1	Plantegning af søgegrøft 1	1:100	RDS
T-2	Plantegning af søgegrøft 1	1:100	RDS
T-3	Plantegning af søgegrøft 2	1:100	RDS
T-4	Plantegning af søgegrøft 2	1:100	RDS
T-5	Plantegning af søgegrøft 3	1:100	RDS
T-6	Plantegning af søgegrøft 3	1:100	RDS
T-7	Plantegning af søgegrøft 4	1:100	RDS
T-8	Plantegning af søgegrøft 4	1:100	RDS/KC
T-9	Plantegning af søgegrøft 5	1:100	KC
T-10	Plantegning af søgegrøft 6	1:100	KC
T-11	Plantegning af søgegrøft 7	1:100	KC
T-12	Plantegning af søgegrøft 8	1:100	KC
T-13	Plantegning af søgegrøft 9	1:100	KC

Fotoliste

Digitalfoto.nr.	Opt.	Motiv	Init.	Dato
2003030D01		Området set mod syd	RDS	21-07-03
2003030D02		Området set mod nord mod vej	RDS	21-07-03
2003030D03		Området set mod nordøst	RDS	21-07-03
2003030D04		Oversigtsbillede set mod nord-nordøst	KC	25-07-03
2003030D05		Oversigtsbillede set mod øst-nordøst	KC	25-07-03
2003030D06		Oversigtsbillede set mod sydvest	KC	25-07-03
2003030D07		Snit gennem agerren A59, set mod nordvest	KC	25-07-03
2003030D08		Lavning A53, set mod nord	KC	25-07-03

Liste over måledata

Alle måledata ligger i Mapinfo og er ikke udskrevet til denne beretning.

DAGBOG

21. juli 2003 Arbejdstid 8.30 – 15.30 Overskyet med svage regnbyger

Maskinkraft ved Brian Larsen Peter Christensen Broby, fra 8.30

Hentede nøgler og fotogrej på museet samt Rikke på stationen

Startede med en søgegrøft 1 langs med St Ladegårdsvej, søgegrøft 2 parallelt med og starten af søgegrøft 3

Jorden er meget tør helt end i undergrunden hvilket i flere tilfælde gør det svært at skelne fyldskifter fra pløjestriber og anden forstyrrelse. Der er enkelte pløjestriber i undergrunden. Meget forskellig undergrund både ler, sand og grus. Der fremkommer fyldskifter men ingen koncentrationer endnu. Undergrunden bølger mere end markoverfalden antyder.

Kirsten gik efter maskinen, mens Rikke tegnede grøfterne.

Søgegrøfter parallelt med St Ladegårdsvej med ca 25 m s afstand

Forsøgte at kontakte Leif Stryger på kommunen men han har ferie til næste mandag

Forsøgte at ringe til landmåler, men havde fået forkert nummer, der var byttet om på to tal

Søgegrøft 1: 294 m lang, søgegrøft 2: 276 m, lang

22. juli 2003 Arbejdstid: 7.30 – 15.30 Tordenejr fra morgenstunden, overskyet, solskin

Fortsatte gravningen af søgegrøft 3. Der er tykt muldrag mod syd mod banen, men sporet er også gravet ned så køreledningerne er nogenlunde i højde med os. Der fremkom enkelte kogestensgruber, samt en vej af nævestore flintsten kantet med enkelte større sten.

Ringede til Landmålergården i Køge, men Torben Thisted var på opmåling, lagde besked og tlf.

Kontaktede Risager for at høre om sikkerhedsafstand til jernbanen men uden held.

Maskinen havde olieproblemer lige før middag og stoppede helt 13.30 da oliestrømmen fortsatte, derfor blev grøft 4 ikke gravet færdig.

Søgegrøft 3: 253 m lang, søgegrøft 4: ca 180 m lang,

23. juli 2003 Arbejdstid: 7.30-15.30, Rikke syg, solskin

Maskinen var blevet lavet, så søgegrøft 4 blev gravet færdig. Desuden søgegrøfterne 5, 6, 7, 8, 9 blev gravet. En sidste 10ende grøft blev droppet da den ville bliver for kort til at der kunne ses noget i den. Bad Brian om at få sendt en regning på de 3 gravninger.

Der fremkommer meget få fyldskifter, næsten udelukkende kogestensgruber som der ikke er bevaret ret meget af. En stor lavning opfyldt med skørnede sten, ikke sodede, samt udtørrede dyrekogler, i en af grøfterne fund af tagtegl, går igen i flere af grøfternes sydlige del. I de to sidste grøfter findes mulige agerrener som kan have fjernet de forhistoriske spor. Overhovedet ingen fund fra oldtiden.

Søgegrøft 4 færdig ialt 227 m lang, søgegrøft 5: 180 m lang, søgegrøft 6: 158 m lang, søgegrøft 7: 129 m lang, søgegrøft 8: 93,5 m lang, søgegrøft 9: 54 m lang,

24. juli 2003 Arbejdstid: 7.30 – 15.30, Rikke syg, solskin

Tegnede de manglende søgegrøfter, lave overfladebeskrivelser af anlæg og grøfterne.

Klar til at snitte de sidste anlæg i morgen hvor landmåleren dukker op ved 9-tiden.

25. juli 2003 Arbejdstid: 7.30 – 12.30 solskin. Lummert

Snittede anlæg og beskrev grøfterne. Oversigtsfoto, nummerering af anlæg

Torben Thisted kom ved 9-tiden og målte alle 55 punkter ind. Han sender indmålingerne til Torbjørn, som så sender dem videre til museet.

På museet ved middagstid, tømte bilen for udstyr.